

WŁASNOŚĆ, POSIADANIE, WYKORZYSTANIE - problemy muzeów polskich
w związku z implementacją dyrektywy 2013/37/EU

Dorota Folga Januszewska
Polski Komitet Narodowy ICOM

PONOWNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW KULTURY

PROBLEMY MUZEÓW W POLSCE

PYTANIA:

Jakie informacje posiadają / przechowują muzea?

Jakie informacje posiadają / przechowują muzea?

1. O muzealiach
2. O majątku nieruchomym (zabytkach, dobrach, terenach przyrodniczych, stanowiskach archeologicznych, obszarach wojskowych, cmentarzach, obiektach kultu)
3. O osobach (dane osobowe osób żyjących i nie żyjących), ich kompetencjach, działalności, przynależności do zespołów specjalistycznych i eksperckich
4. O wartościach (przedmiotów, kultury, artystycznych)

Obrazy Rembrandta z daru Karoliny Lanckoronskiej w Zamku Królewskim w Warszawie

MUZEALIA W MUZEACH POLSKICH

A. Obiekty wpisane do inwentarzy własnościowych, muzea mają prawny tytuł własności (dar, zakup).

B. Obiekty wpisane do inwentarzy własnościowych, muzea nie znają pochodzenia tych obiektów (ok. 20 %) w Polsce (tzw. obiekty osierocone)

D. Obiekty wpisane do inwentarzy własnościowych, pochodzą z muzeów, kolekcji lub innych źródeł przejętych w 1945 roku jako mienie III Rzeszy na terenach włączonych w granice Polski. Nie wiadomo, czy obiekty te nie były wcześniej przedmiotem konfiskaty przez nazistów.

C. Obiekty wpisane do inwentarzy własnościowych po 1945 roku, muzea znajdują się w posiadaniu tych obiektów, ale nie zostały uregulowane prawne podstawy własności (np. konfiskaty, przekazy urzędów państwowych, prokuratury). Część muzealiów jest przedmiotem roszczeń lub w trakcie procesów sądowych.

A. Obiekty wpisane do inwentarzy własnościowych, muzea mają prawny tytuł własności (dar, zakup).

Informacja jawna o obiekcie:

1. Wizerunek
2. Metadane wizerunku
3. Opis (autor, nazwa, datowanie, technika, wymiary)
4. Nazwa muzeum (właściciela) i nr inwentarza
5. Miejsce ekspozycji
6. Proweniencja

Informacja częściowo zastrzeżona o obiekcie:

1. Stan zachowania
2. Wartość ubezpieczeniowa
3. Proweniencja (istnieją zastrzeżenia donatorów)
4. Miejsce przechowania (magazyn)

Informacja niejawna:

1. Sposób zabezpieczenia i ochrony
2. Wartość rynkowa
3. Miejsce przechowania (w wypadku obiektów o wysokiej wartości nie będących w ekspozycji).

ALE ...

Muzea do połowy lat 90. XX nie nabywały (wraz z obiektami) majątkowych praw autorskich do dzieł artystów żyjących

Informacja jawna o obiekcie:

1. Wizerunek
2. Metadane wizerunku
3. Opis (autor, nazwa, datowanie, technika, wymiary)
4. Nazwa muzeum (właściciela) i nr inwentarza
5. Miejsce ekspozycji
6. Proweniencja

Kolekcja ceramiki Pabla Picassa podarowana w 1948 roku Muzeum Narodowemu w Warszawie przez artystę – **nigdy nie zostały przekazane prawa majątkowe do reprodukcji, ich dysponentem jest Picasso Administration (www.Picasso.fr)**

Informacja jawna o obiekcie:

1. Wizerunek
2. Metadane wizerunku
3. Opis (autor, nazwa, datowanie, technika, wymiary)
4. Nazwa muzeum (właściciela) i nr inwentarza
5. Miejsce ekspozycji
6. Proweniencja

B. Obiekty wpisane do inwentarzy własnościowych, muzea nie znają ani właścicieli ani pochodzenia tych obiektów (ok. 20 %) w Polsce (tzw. obiekty osierocone), choć wiadomo skąd zostały przekazane.

Dlaczego tak znaczna grupa muzealiów ma nieznane pochodzenie?

Ponieważ muzea w Polsce muszą mierzyć się na co dzień z takimi problemami jak:

- brak dokumentów archiwalnych i źródłowych na temat posiadanych przez siebie zbiorów;
- brak dokumentacji zbiorów przejętych, np. mienia poniemieckiego, domniemanego mienia pożydowskiego;
- zaginięcie ksiąg inwentarzowych;
- niejednoznaczność zapisu i kwalifikacji obiektów muzealnych wobec trwającego, ale niedokonanego procesu reprzywatyzacji.

Ostatnie badanie ankietowe przeprowadzone w 2002 roku , opublikowane

2006 (D. Folga-Januszewska, A. Jaskanis, *Problemy własności zbiorów w muzeach polskich. Ilościowa skala problemów własności*, w: *Własność a dobra kultury*, pod red. G. Czubek, P. Kosiewskiego, Warszawa [Fundacja im. Stefana Batorego , Wydawnictwi TRIO] 2006, s. 57-69, dyskusja s.71-83.

Ankieta została rozesłana do zarejestrowanych bazie PKN ICOM muzeów w Polsce (814 placówek). Odpowiedziało na nią 261 (tj. 32%) muzeów dokonując często niemałego wysiłku wykazania wielkości swoich zbiorów. W skład tych 814 instytucji wchodzi także muzea nie wpisane do Państwowego Rejestru Muzeów, Muzea funkcjonujące jako kolekcje przy wyższych uczelniach, także muzea towarzystw (np. PTTK).
Ustawa o muzeach z dnia 21 listopada 1996 r. DzU nr 5 poz 24 1997 r.

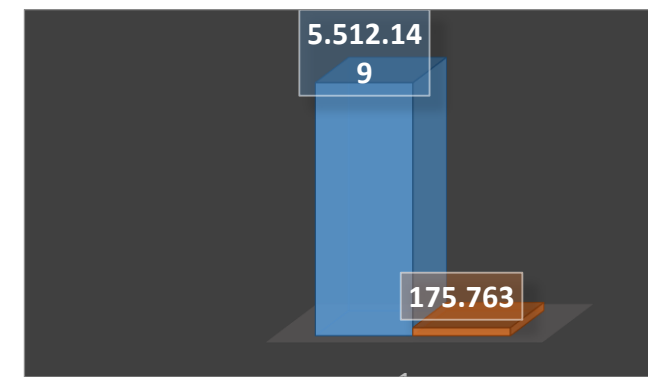
W wyniku nadesłanych odpowiedzi dowiedzieliśmy się, że w 261 muzeach znajduje się:

5.512.149 muzealiów, czyli obiektów wpisanych do inwentarzy,

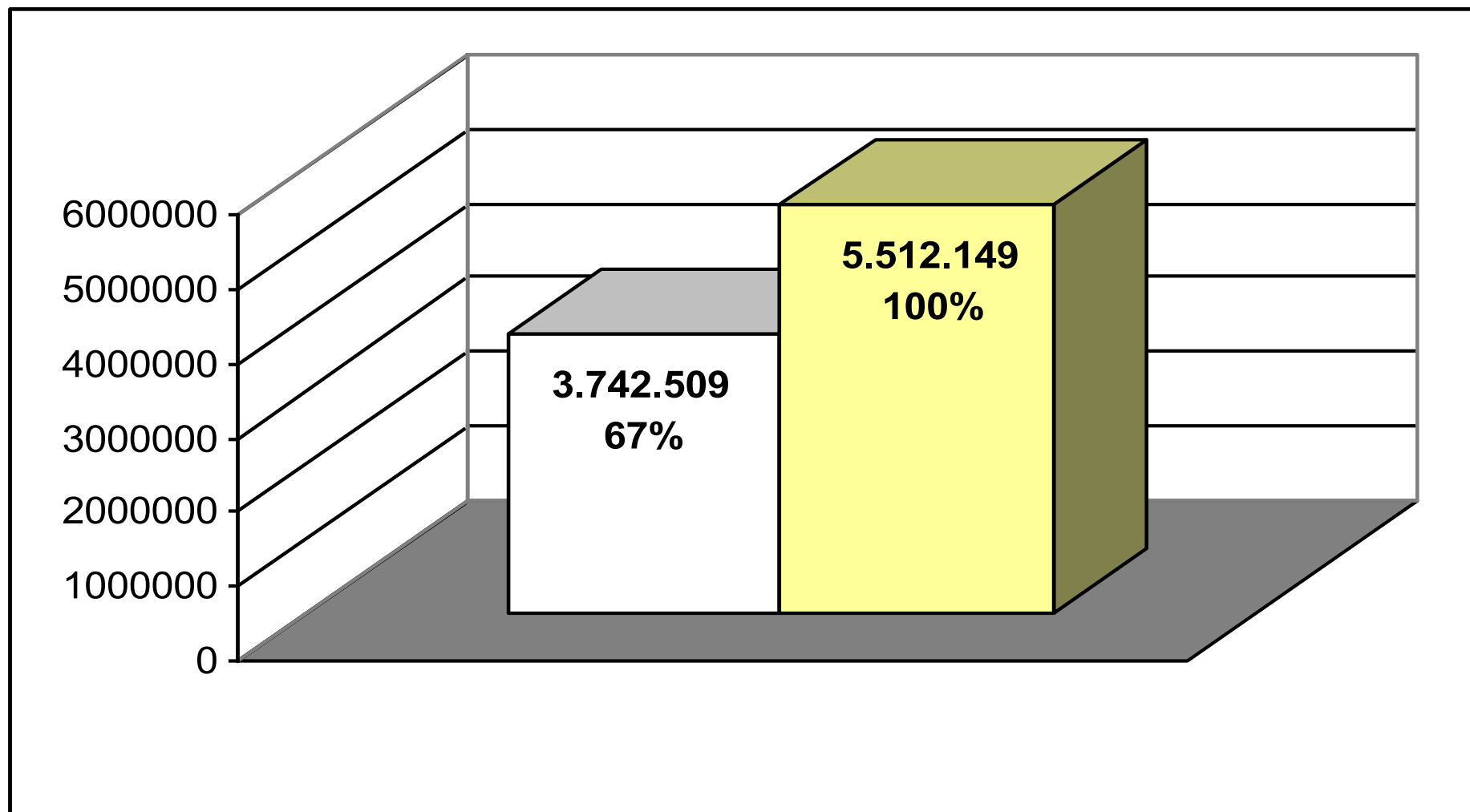
z czego **zakupionych** zostało do muzeów **1.727.580** obiektów, z czego: 177.629 przed 1945, a 1.549.951 po 1945 r.

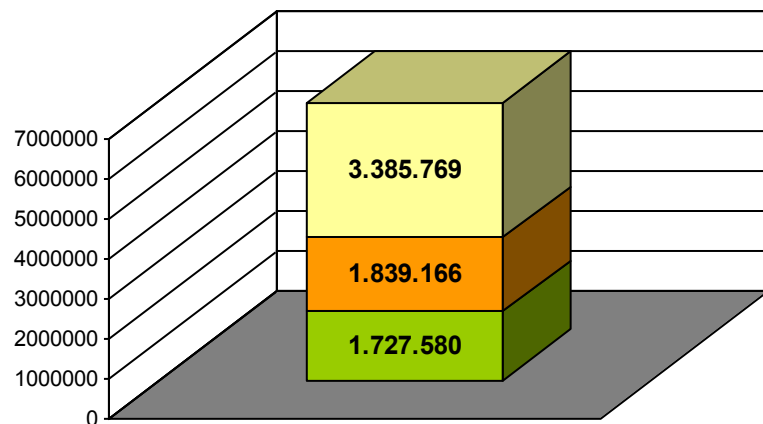
Dary zaś liczą **1.839.166** muzealiów, z czego 608.373 pochodzi z sprzed 1945 r., a 1.230.793 ofiarowano po 1945 r.

Obiektów o innym pochodzeniu jest 3.385.769.

Stosunek muzealiów o udokumentowanym pochodzeniu do wszystkich
wpisanych do inwentarza

3.385.769 obiektów - 61% zbiorów stanowią obiekty o tzw. „innym” pochodzeniu, czyli :

- obiekty pozyskane z badań własnych (np. archeologicznych)

- przekazy instytucji różnego rodzaju: np. Urzędu Bezpieczeństwa, Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków, Ministerstwa Kultury i Sztuki, Agencji Rolnych, Rad Narodowych oraz wielu innych instytucji działających w latach 1945-1989, które nie wykazywały historycznego lub topograficznego źródła pochodzenia dzieł, tylko zgodnie z obowiązującym prawem „przekazywały” je muzeom na własność. Często były to wyniki zakupów tych instytucji (sztuka współczesna, sztuka ludowa), skutki wymiany międzynarodowej, dzieła zarekwirowane przez służby celne, ale niestety nierzadko także przekazy zajętego mienia podworskiego, majątku osób, przeciw którym toczyły się procesy polityczne, itp. W grupie tej znajdowało się i znajduje nadal wiele kolekcji, które są przedmiotem procesów sądowych, przedmiotem potencjalnej reprywatyzacji. Nie było dotychczas i nie ma nadal wewnętrznej, obligatoryjnej statystyki w muzeach, która wyławiałaby z tej grupy tzw. obiekty potencjalnej reprywatyzacji.

B. Obiekty wpisane do inwentarzy własnościowych, muzea nie znają pochodzenia tych obiektów (ok. 33 %) w Polsce (tzw. obiekty osierocone)

Informacja jawna o obiekcie:

1. Wizerunek i metadane wizerunku - na **prawach obiektów osieroconych**
2. Opis (autor, nazwa, datowanie, technika, wymiary)
3. Nazwa muzeum (właściciela) i nr inwentarza
4. Miejsce ekspozycji
5. **Proweniencja nie znana**

C. Obiekty wpisane do inwentarzy własnościowych po 1945 roku, muzea znajdują się w posiadaniu tych obiektów, ale nie zostały uregulowane prawne podstawy własności (np. konfiskaty, przekazy urzędów państwowych, prokuratury). Część muzealiów jest przedmiotem spraw sądowych lub roszczeń innych muzeów.

Czy muzea są uprawnione do udzielania informacji publicznej o obiektach będących przedmiotem roszczeń? Obiektów przejętych z naruszeniem prawa w latach minionych?

D. Obiekty wpisane do inwentarzy własnościowych, pochodzą z muzeów, kolekcji lub innych źródeł przejętych w 1945 roku jako mienie III Rzeszy na terenach włączonych w granice Polski. Nie wiadomo, czy obiekty te nie były wcześniej przedmiotem konfiskaty przez nazistów lub wiadomo, że należały do kościołów lub kolekcji prywatnych.

Paris Bordone, *Venus i Amor*, ok. 1545

Obraz znajdował się w kolekcji Sir Petera Lely w XVII w. w Anglii.

Od 1945 r. w Muzeum Narodowym w Warszawie

W 1943 r. był własnością Hermanna Göringa, od 1944 – Hitlera.

Nigdy nie ustalono, czy nie został skradziony osobie prywatnej.

Czyją własnością są obiekty skonfiskowane w magazynach niemieckich, przejęte przez Skarb Państwa na podstawie traktatów powojennych.

Czy są własnością muzeum jako osoby prawnej?

Czy własnością Skarbu Państwa i znajdują się w depozycie w muzeum?

Kto ma prawo do przekazania ich wizerunku do domeny publicznej?

Kto będzie adresatem roszczeń?